

Hoe stimuleren we Rotterdammers tot groene gedragingen?

Factoren die bijdragen aan klimaatadaptatie en biodiversiteit op privaat terrein.

Gedragsteam Stadsbeheer & Onderzoek en Business Intelligence

Gemeente
Rotterdam

Wie zijn wij?

Deze rapportage kwam tot stand door een samenwerking tussen onderzoekers van Onderzoek en Business Intelligence (OBI) en het Gedragsteam Stadsbeheer. De opdracht is gegeven door Tim de Waele (Rotterdams Weerwoord) en Joni Reijven (Biodiversiteit).

Auteurs

Berdi Christiaanse (1966) studeerde sociale psychologie aan de Vrije Universiteit en werkt sinds 2006 als onderzoeker voor de gemeente Rotterdam. Haar speciale interesse gaat uit naar het inzetten van gedragkennis om problemen in de stad aan te pakken, met name op het gebied van duurzaam, circulair en biodiversiteit.

Martijn Epskamp (1980) studeerde sociologie aan de Erasmus Universiteit. Sinds 2007 heeft hij voor Rotterdam onderzoek gedaan onder andere op het gebied van stadsbeheer, economie en verkiezingen.

Anna Schäfer (1993) werkt als gedragsexpert in het gedragsteam van Stadsbeheer. Met een achtergrond in de sociale psychologie werkt zij sinds 2017 aan verschillende gedragsvraagstukken in Rotterdam, met name aan vraagstukken in de buitenruimte.

Netty van Veelen (1973) werkt sinds 2001 als sociaal wetenschapper bij de gemeente Rotterdam. Eerst als onderzoeker voor de GGD Gezondheidsmonitor, de afgelopen jaren is zij onder andere betrokken bij de Staat van de Stad, het Rotterdamse Weerwoord en biodiversiteit. Communicatie in alle fasen van het onderzoeksproces heeft daarbij haar interesse.

Marianne Vogels (1986) werkt als gedragsexpert in het gedragsteam van Stadsbeheer. Sinds 2019 werkt dit team aan de toepassing van gedrachtsinzichten in projecten, programma's én communicatie om te komen tot een betere dienstverlening en doeltreffend beleid. Jezelf verdiepen in de doelgroep en weten wat hen motiveert om iets wel of niet te doen is volgens haar cruciaal.

Colofon

Gemeente Rotterdam

Datum: 7 september 2022

Projectnummer: 8265

Vragen: onderzoek@rotterdam.nl

Meer informatie: onderzoek010.nl

Inhoud.

1	Inleiding.	4
1.1	De onderzoeksvragen.	4
1.2	Leeswijzer.	5
2	Afbakening van het onderzoek.	6
2.1	Wat verstaan we onder groene gedragingen?	6
2.2	Relevantie van groene gedragingen voor klimaatadaptatie en biodiversiteit.	6
2.3	Openbare ruimte of privaat terrein?	6
2.4	Kosten en baten van bewoners.	7
3	Inzichten uit de literatuur.	8
3.1	Het persoonlijk proces tot groen gedrag.	8
3.2	Context factoren.	9
3.2.1	Fysieke woonomgeving.	9
3.2.2	Sociale woonomgeving.	10
3.3	Informatiefactoren.	10
3.4	Beperkende en/of ondersteunende factoren.	10
3.5	Mentale en/of fysieke bekwaamheidsfactoren.	11
3.6	Doelgroepen.	12
3.7	Een integrale aanpak.	13
4	Wat vragen we van bewoners?	14
4.1	Inventarisatie van gedragingen.	14
4.2	Wat kunnen we concluderen uit deze tabellen?	18
5	Reflectie op het onderzoek tot nu toe.	19
5.1	Wat viel ons op?	19
5.2	Vragen en advies om te komen tot vervolg.	20
	Bijlage A Overzicht van aangehaalde bronnen.	22

1 Inleiding.

In de afgelopen decennia is er zowel wereldwijd als landelijk een afname in dier- en plantensoorten en een afname in diversiteit. Daarnaast verandert het klimaat. Extreem weer komt steeds vaker voor, waardoor de kans op overlast en schade door hevige neerslag, hitte, droogte en overstromingen toeneemt. Met de programma's Rotterdams Weerwoord en Biodiversiteit wil de gemeente Rotterdam de stad groener, toekomstbestendiger en weerbaarder te maken. Dit doet zij samen met de bewoners.

Aan het gedragsteam van Stadsbeheer en de onderzoekers van OBI, de onderzoeksafdeling van de gemeente Rotterdam, zijn vanuit beide programma's onderzoeksvragen gesteld omtrent de door de gemeente gewenste groene gedragingen van bewoners.

We richten ons op "groene gedragingen" vanuit het idee dat die term in belangrijke mate dekt wat we als gemeente vanuit de twee programma's van bewoners vragen. (Niet alles wat we vanuit de programma's van bewoners vragen, kan worden gekwalificeerd als groene gedragingen. Bijv. we vragen van buitendijkse bewoners om kennis op te doen over waterveiligheidsrisico's.) Groene gedragingen spelen ook een rol bij de gemeentelijke programma's Vergroeningsopgave en Circulair. De term groene gedragingen is daarom volgens ons een geschikte kapstok voor gedragsonderzoek dat voor verschillende programma's zinvol is.

1.1 De onderzoeksvragen.

We hebben de verkenning opgedeeld in drie blokken met ieder een eigen onderzoeksvraag.

Vraag 1. Wat is bekend over kansrijke manieren om bewoners te stimuleren tot groene gedragingen?

We zoeken naar wat uit wetenschap, onderzoek, experimenten of pilots bekend is over hoe bewoners gestimuleerd kunnen worden tot groene

gedragingen. We hanteren daarbij de definitie 'gedragingen van bewoners die bijdragen aan meer oppervlakte van groen (planten) of meer kwalitatief (ecologisch) groen, en de gedragingen die hier nauw mee samenhangen'. Daarbij richten we ons op onder andere motieven, waarden en beperkingen die een rol spelen om als bewoner wel of niet groen te handelen en op wat kansrijke manieren zijn om daar met stimuleringsmaatregelen op in te spelen.

Vraag 2. Wat voor groene gedragingen vragen we van bewoners vanuit de verschillende programma's die raken aan vergroening?

Hierbij kijken we naar de programma- en uitvoeringsplannen van het Rotterdams Weerwoord, Biodiversiteit, Vergroeningsopgave en Circulair. We komen met een overzicht van gewenste groene gedragingen van bewoners per programma en maken inzichtelijk waar de overlap zit.

Vraag 3. Wat doen we allemaal al als gemeente om bewoners te stimuleren te vergroenen?

Deze derde onderzoeksvraag wordt in deze rapportage nog niet beantwoord. Op basis van de bevindingen uit de verkenning willen we samen komen tot een advies voor de opdrachtgevers, over welke kansen wij zien om Rotterdammers te stimuleren tot groene gedragingen. Na overleg over het advies met de opdrachtgevers kiezen we samen met hen hoe we verder gaan met vervolgonderzoek en/of interventies. Voor deze volgende fase wordt een nieuwe opdrachtbeschrijving vastgelegd.

1.2 Leeswijzer.

Deze rapportage geeft de resultaten weer van de gezamenlijke verkenning, bestaande uit bureau- en literatuuronderzoek op het gebied van groene gedragingen. Hoofdstuk 2 geeft afbakening van het onderzoek weer. In hoofdstuk 3 worden de inzichten uit de literatuur samengevat naar aanleiding van de eerste onderzoeksvraag, waarna hoofdstuk 4 de tweede onderzoeksvraag

beantwoordt. In dit hoofdstuk wordt overzichtelijk weergegeven wat de gemeente Rotterdam vraagt van haar bewoners op het gebied van groene gedragingen. De rapportage sluit af met een reflectie op het onderzoek tot nu toe in hoofdstuk 5. De bijlage geeft een opsomming van de geraadpleegde bronnen die geciteerd worden in deze rapportage.

2 Afbakening van het onderzoek.

2.1 Wat verstaan we onder groene gedragingen?

Voor dit onderzoek hebben we de term “groene gedragingen” in eerste instantie niet gespecificeerd, omdat we de deskresearch breed willen aanvliegen. Onder groene gedragingen kunnen we in principe alle handelingen van Rotterdammers (bewoners) verstaan die bijdragen aan een beter en duurzamer leefmilieu, van het planten van een boom of hergebruik van materialen, tot het laten plaatsen van zonnepanelen of voorlichting geven over biodiversiteit. Vanwege de hoeveelheid aan mogelijke gedragingen hebben we besloten onze definitie te beperken. Onze aandacht richt zich op de gedragingen van bewoners die bijdragen aan meer oppervlakte groen (planten) of meer kwalitatief (ecologisch) groen, en de gedragingen die hier nauw mee samenhangen, zoals bijvoorbeeld het plaatsen van een wormenhotel.

2.2 Relevantie van groene gedragingen voor klimaatadaptatie en biodiversiteit.

Het programma Rotterdams WeerWoord heeft als hoofddoel dat alle partijen, zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie, in Rotterdam in 2030 klimaat adaptief handelen en dat Rotterdam in 2050 ook werkelijk klimaat adaptief is ingericht. Voor zes klimaatthema's zijn opgaven bepaald: neerslag, hitte, overstromingsrisico, droogte en de gevolgen daarvan op bodemdaling en grondwater. Als we ons richten op groene gedragingen, is voor het onderwerp klimaatadaptatie in de eerste plaats méér groen (en minder verharding) relevant, met meer capaciteit voor het verwerken van overtollig regenwater, vasthouden van grondwater tegen verdroging, tegengaan van het hitte-eilandeffect, enzovoort.

Biodiversiteit betekent letterlijk: ‘de verscheidenheid van planten en dieren en een variatie aan waardevolle plekken met aandacht voor de natuur en natuurlijke processen’. Met biodiversiteit bedoelen we dus de grote soortenrijkdom aan leven van planten en dieren. Daarmee speelt voor het programma biodiversiteit de kwaliteit (diversiteit, balans, enz.) van groen in principe een grotere rol dan bij klimaatadaptatie. Al is bijvoorbeeld een oude, grote boom over het algemeen ook van (veel) meer waarde voor klimaatadaptatie dan een jong boompje.

Om het onderzoek te kunnen focussen, richten we ons primair op gedragingen van bewoners die bijdragen aan meer groen, aan ecologisch groen en aan andere gedragingen die bijdragen aan de biodiversiteit en klimaatopgaven. Dus bijvoorbeeld:

- het vervangen van tegels door groen in de tuin
- het vervangen van gras door beplanting die beter is vanuit het oogpunt van biodiversiteit
- het aanleggen van een geveltuin
- het plaatsen van een wormenhotel
- het maken van compost
- het plaatsen van een regenton
- het laten liggen van bladeren in de herfst
- het vermijden van chemische middelen buiten.

2.3 Openbare ruimte of privaat terrein?

De uitvoeringsagenda Biodiversiteit zet in op een samenhangende aanpak die verschillende schaalniveaus en beleidsthema's in de stad verbindt, voortbouwend op en aanhakend bij de energie van de initiatieven in onze stad. Ook bij klimaatadaptatie is een brede integrale aanpak gewenst waarbij we ons richten op een combinatie van effecten op de stad en integrale oplossingsrichtingen, die Rotterdam klimaatadaptief én tegelijk

aantrekkelijker maken. Hierbij hebben we onze inwoners en partners in de stad hard nodig.

Over het algemeen wordt Rotterdam grofweg ingedeeld in 50% openbaar en 50% privaat terrein. In deze verkenning beperken we ons tot de inwoners van de stad. Hun gedragingen kunnen een grote impact hebben op de biodiversiteit en het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering in de stad. In dit onderzoek laten we bedrijventerreinen, hoewel ook een groot onderdeel van de private ruimte, buiten beschouwing. Bij de inwoners richten we ons op hun gedrag zowel op privé-terrein (tuin, balkon, volkstuin) als ook in de openbare ruimte (zoals een park of perk).

2.4 Kosten en baten van bewoners.

Bewoners kunnen baat hebben bij groene gedragingen als ze bijdragen aan klimaatadaptatie en biodiversiteit. Maar bewoners kunnen ook andere opbrengsten van groene gedragingen ervaren, zoals: een mooiere tuin, een leuke bezigheid (hobby), een gezellige bezigheid (sociale activiteit met anderen) of kostenbesparing (gras zaaien is goedkoper dan tegels kopen als die er nog niet

liggen). Mogelijk vinden bewoners dergelijke opbrengsten belangrijker dan de bijdrage aan klimaatadaptatie of biodiversiteit. In deze verkenning zullen we dan ook onderzoeken waar voor bewoners de meerwaarde ligt in biodiversiteit en klimaatadaptief handelen.

Naast baten dragen groene gedragingen ook kosten met zich mee voor de bewoner. De kosten (tijd, geld, moeite, enz.) van deze gedragingen verschillen sterk, van niets doen (bladeren laten liggen) tot veel tijd en/of geld investeren (verharde tuin vergroenen). In deze verkenning richten we ons niet op de daadwerkelijke financiële kosten van de inwoners in euro's. Wel kijken we naar de invloed van het besteedbaar inkomen op eventuele groene gedragingen.

3 Inzichten uit de literatuur.

3.1 Het persoonlijk proces tot groen gedrag.

In het proces van groene gedragsverandering kunnen vier stappen worden onderscheiden:

- **Bewustzijn.** De bewoner wordt zich bewust van de mogelijkheden, de voordelen, en/of het (maatschappelijke) belang van bijv. een groenere tuin. Bijv. door informatievoorziening of door de ervaring van een hete zomer.
- **Motivatie.** De bewoner raakt gemotiveerd om groen gedrag te vertonen. Bijv. door persoonlijke interesse of de sociale omgeving.
- **Intentie.** De bewoner neemt zich bepaald groen(er) gedrag voor, bijv. de intentie om tegels te vervangen door planten.
- **Gedrag.** De bewoner gaat daadwerkelijk aan de slag. Dit kan direct een radicale verandering zijn of (eerst) iets kleinsⁱ.

Wat maakt nu dat de fase in het proces waarin de ene bewoner zich bevindt verschilt van die van een andere bewoner? Tabel 3.1 geeft een overzicht van de in de literatuur meest voorkomende factoren weer.

Tabel 3.1. Factoren van invloed op groene gedragingen.

Context factoren	Fysieke woonomgeving
	Sociale woonomgeving
Informatie-factoren	Inspelen op behoefte
	Juiste communicatie: boodschapper, bericht, kanaal
Beperkende/ ondersteunende factoren	Barrières verminderen of wegnemen
	Juiste timing (life events)
Mentale/ fysieke bekwaamheids-factoren	Gevoelens van bekwaamheid
	Regels en prikkels (stok en wortel)
Individuele factoren	Doelgroepen

In de volgende paragrafen lichten we de verschillen de factoren verder toe.

3.2 Context factoren.

3.2.1 Fysieke woonomgeving.

In 2016 heeft het SCPⁱⁱ een onderzoek uitgevoerd naar voortuinen en de omgeving waarin zij liggen. In tabel 3.2. staan factoren uit de woonomgeving en in hoeverre hierbij de voortuinen vooral grijzer dan wel groener zijn. Een veel gehanteerde definitie daarbij is: als de (voor)tuin voor driekwart of meer uit groene elementen bestaat (zoals onbedekte grond en planten e.d.) wordt deze meegerekend als een groene tuin. In sterk stedelijke stadsdelen met schaarse, en voornamelijk zeer kleine voortuinen of geveltuinen zijn de voortuinen die er zijn groener dan in de buitenwijken. In wijken met veel tweeverdieners en/ of wijken met veel laagopgeleiden zijn er meer grijze voortuinen. Wanneer bewoners in een wijk overwegend

erg kort of erg lang wonen, zijn de voortuinen grijzer. Oudere woningen hebben vaker groene voortuinen. Ook een eventuele migratieachtergrond van bewoners hangt samen met de inrichting van de voortuin. Vooral in wijken met veel bewoners met een niet-westerse migratieachtergrond zijn de voortuinen grijzer. Voor de hand liggend ten slotte zijn in wijken waar veel natuurbezoekers wonen, de voortuinen over het algemeen groener dan elders. Wanneer we Rotterdammers willen aanzetten tot groene gedragingen is, volgt uit bovenstaande logischerwijs dat één algemene interventie voor alle Rotterdammers met een voortuin niet aan te raden is. De fysieke woonomgeving verschilt immers van wijk tot wijk, waardoor meer maatwerk nodig is om aan de behoeften en drijfveren van de Rotterdammers tegemoet te komen.

Tabel 3.2. Factoren die samenhangen met de mate waarin tuinen groen zijn:

	Grijzer voortuinen	Groener voortuinen
Stadslocatie	Suburbaan	Sterk stedelijk
Inkomen en opleiding	Tweeverdieners + laagopgeleiden	
Grootte voortuin		zeer klein of geveltuin
Woontuur	Erg kort of erg lang	
Bouwjaar woning		Oudere woning
Aanwezigheid voortuinen		Schaars
Natuurbezoek		Natuurbezoekers
Achtergrond	niet-westerse migratieachtergrond	

3.2.2 Sociale woonomgeving.

Bewoners zijn meer geneigd te vergroenen als de als anderen in de omgeving het goede voorbeeld geven (of anderszins goede aansprekende voorbeelden worden getoond)ⁱⁱⁱ. Denk bijvoorbeeld aan burens, de eigen kinderen (groene schoolpleinen), zelfbeheer (het goede voorbeeld) of natuurinclusieve sportvelden).

Ook uit andere onderzoeken van onder andere Bergmans (2020) komt het belang van het sociale aspect naar voren: Ze doet de aanbeveling samenwerkingverbanden te intensiveren; zorg voor ambassadeurs. Bewoners staan namelijk open voor acties samen met burens, maar ook hierbij geldt dat ze een zetje nodig hebben. Veel bewoners geven aan dat ze hun burens niet goed kennen en vinden het lastig om zomaar aan te kloppen om het over vergroening van de buurt te hebben. Laagdrempelige buurtacties kunnen hierbij helpen.^{iv}

3.3 Informatiefactoren.

Als mensen niet geïnteresseerd zijn, staan ze niet open voor informatie. Daarom is het belangrijk dat de informatie aansluit bij de bewoners. Allereerst voor wat betreft hun behoeftes.

Wat mensen met hun tuin doen en hoeveel moeite ze erin steken, hangt samen met hun behoeften ten aanzien van de tuin. Die kan van persoon tot persoon verschillen. In het onderzoek van het SCP^v worden verschillende soorten tuiniers onderscheiden. Met elk hun eigen (of meerdere) behoefte, zoals

- behoefte aan gemak (weinig onderhoud nodig)
- behoefte aan status (de tuin als statussymbool)
- behoefte aan gezelligheid, zoals samen kunnen eten in de tuin
- behoefte aan een natuurlijke omgeving.

Ook het communicatiemiddel zelf moet aansluiten bij de bewoners: Hier kan aan drie knoppen gedraaid worden: kanaal, bron en bericht.^{vi}

Kanaal: een tweerichtingskanaal, zoals een gesprek werkt beter dan bv een folder.

Bron: beter een buurtbewoner, tuinambassadeur of influencer dan de gemeente. Laat de regie aan bewoners waar dat kan, maar neem de regie als gemeente waar dat nodig is. Vertrouwen in de overheid is daarbij van belang, maar het gaat nog meer om het vertrouwen in de effectiviteit van maatregelen en vertrouwen in de eigen capaciteit van inwoners uit de wijk.

Bericht: het bericht moet aansluiten bij situatie (geen tuinadvies aan mensen met balkon geven. Kremers et al. (2020)^{vii} geven aan dat zowel positieve als negatieve emoties kunnen aanzetten tot duurzaam gedrag. Ze bevelen aan om de risicoperceptie onder bewoners te verhogen door de dreigende gevolgen van extreem weer concreet en dichtbij te maken. De zo ontstane gevoelens van onzekerheid en angst kunnen stimulerend werken, maar een te sterke negatieve invloed kan er ook voor zorgen dat mensen blokkeren en hun gevoelens liever wegstoppen (het risico bagatelliseren of de eigen kwetsbaarheid ontkennen) (Zaalberg et al., 2009).^{viii} Om gevoelens van onmacht tegen te gaan is het van belang concrete, effectieve, laagdrempelige handelingsperspectieven te bieden (White et al (2019)^{ix}.

3.4 Beperkende en/of ondersteunende factoren.

In de literatuur komen meerdere beperkende factoren naar voren, zoals tijd, geld maar ook eventuele risico's van groene gedragingen zoals het mogelijk aantrekken van ongedierte. Kullberg (2016) ziet een negatieve samenhang tussen tijdsbesteding aan tuinieren en verplichtende tijdsbesteding aan taken als werken, onderwijs volgen of kinderen verzorgen. Hoe meer verplichtende taken, hoe minder vaak er getuinierd wordt.

Beperkende factoren kunnen deels weggenomen worden door bijvoorbeeld buurt-groengroepen, gratis planten, de tegeltaxi enzovoorts.

Naast de beperkende factoren zijn er ook ondersteunende factoren. Zo is een juiste timing belangrijk. Omdat niet-duurzaam gedrag over een langere periode is aangeleerd, is het zinvol om dit te veranderen wanneer ook de situatie waarin het gedrag plaatsvindt verandert. Een levensloop veranderende gebeurtenis, zoals verhuizen, nieuwe baan of kinderen, geeft een extra dynamiek aan verandering, hier kun je op inspringen. Denk aan nieuwe bewoners, jonge ouders, een nieuwe groene speeltuin (schoolplein) in de buurt.

Anke Bergmans (2020)^x geeft aan dat een deel van de Rotterdammers graag meer groen in de tuin en straat wil en ook is bereid hier iets voor te doen. Simpele, laagdrempelige maatregelen waar bewoners ook zelf voordelen in zien, zijn het meest kansrijk. De aanbeveling van Bergmans met betrekking tot het ondersteunen van bewoners luidt:

“Maak de uitvoering zo makkelijk mogelijk. Bewoners willen wel iets doen maar hebben weinig kennis. Maak het makkelijk door exact uit te leggen wat ze kunnen doen en hoe ze het moeten aanpakken”.

In de rapportage ‘Rotterdammers over de toekomst van de stad in veranderend klimaat’ is Bergmans nog explicieter:

“Ze hebben daarbij wel richting nodig in wat ze zouden kunnen doen, het liefst in een stappenplan / draaiboek over hoe ze dat kunnen aanpakken. Zodra ze dit zelf moeten uitzoeken raken bewoners snel overweldigd door de hoeveelheid informatie.”

Tenslotte is er ook de psychosociale ondersteunende invalshoek. Mensen willen zichzelf op een

positieve manier zien. Wanneer duurzaam gedrag gelinkt is aan positieve gevoelens is men eerder geneigd tot duurzame gedragingen. Daarnaast willen mensen zichzelf zien als consistent. Onderzoek wijst uit dat als men zichzelf eenmaal ziet als eco-friendly, men in de toekomst eerder duurzaam gedrag laat zien (White et al, 2019^{xi}). Echter, als andere zorgen aandacht vragen (achterstandswijken) kun je beter nadruk leggen op sociale, positieve effecten (zoals gezellig, samen, ontspanning, lol en profijt) dan op groen (reframen klimaatadaptief, biodivers --> zen, fleurig, levensboompje planten).

3.5 Mentale en/of fysieke bekwaamheidsfactoren.

Beschikt men over de benodigde kennis, vaardigheden en het denkvermogen om het gedrag uit te voeren? Bied hulp bij het maken tuin/balkonplannen, workshops, tv-uitzendingen, sociale media (wel structureel, moet onderdeel contextuele factoren worden). Duurzaam gedrag en het effect ervan lijkt soms abstract, vaag en ver van de persoon zelf. De veranderingen in het klimaat gaan langzaam en het effect van duurzame gedragingen is vaak niet goed meetbaar. Maak de te bereiken doelen en consequenties daarom concreet door ze te benoemen voor een stad, wijk of buurt. Laat van concrete vergroeningsacties in de woonomgeving zien wat deze doen voor klimaatadaptatie, biodiversiteit en leefbaarheid.

3.6 Doelgroepen.

In de vorige paragrafen is al genoemd dat de boodschap van de gemeente Rotterdam over groene gedragingen het meest effectief is wanneer deze aansluit bij de behoefte van de inwoners. Door Motivaction^{xii} zijn vijf groepen consumenten in Nederland onderscheiden, voor wie zij tips voor een communicatieaanpak gericht op bewustwording en duurzaam gedrag geven (zie figuur 3.1):

Plichtsgetrouwen (13%):

Traditioneel (godsdienst). Hun maatschappelijke betrokkenheid en het feit dat zij veel waarde hechten aan het gezin, maken ook dat zij zich verantwoordelijk voelen om de wereld goed achter te laten voor de volgende generaties.

Aanpak: geef informatie, voorbeelden, maak het simpel, focus op waarde voor het gezin, bron mag autoriteit zijn (overheid, gemeente).

Structuurzoekers (32%):

Houden van een gemakkelijk en regelmatig leven, leven in het hier en nu en vinden genieten en gezelligheid zeer belangrijk. Als het gaat om duurzaamheid zijn ze hekkensluiters, houden zich weinig bezig met dit onderwerp.

Aanpak: persoonlijke benadering, geen jargon, ontzorgen, maak het makkelijk, iedereen draagt zijn steentje bij, blijf niet achter.

Statusbewusten (23%):

Individualistisch, ondernemend, ambitieus, lopen warm voor technologische ontwikkelingen en innovatieve producten. Zowel enigszins behoudende ouderen als carrièregerichte jongeren.

Aanpak: Geen nadruk op duurzaamheid maar persoonlijke voordelen zoals gemak, comfort., technologie en innovatie, niet belerend, slimme investering.

Verantwoordelijken (22%):

Zij dragen graag hun steentje bij aan een duurzamere samenleving, erg bewust van hun ecologische voetafdruk en het effect daarvan op toekomstige generaties. Benadert duurzaamheid vanuit hun ideaal. Meer dan de andere groepen van mening dat burgers meer eigen verantwoordelijkheid moeten nemen.

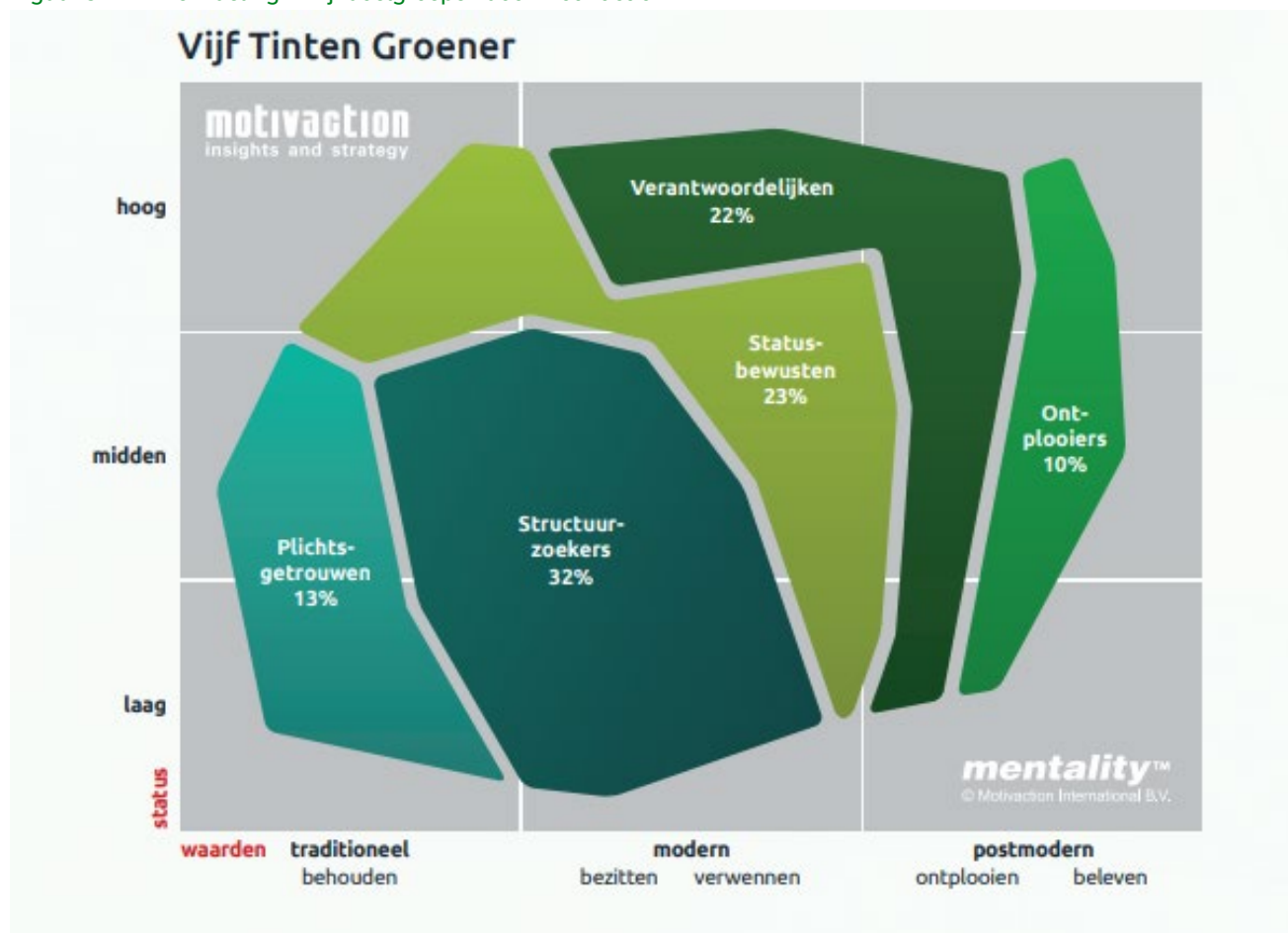
Aanpak: wijs op mogelijkheden, waardering samen de wereld verbeteren.

Ontplooiers (10%):

Zij staan open in het leven en gaan actief op zoek naar nieuwe ervaringen. Willen graag zelf een bijdrage leveren, creatief meedenken, denken eerder in kansen dan in bedreigingen. Hun ambities staan betrekkelijk los van status of het streven naar maatschappelijke erkenning. Door hun brede interesse is hun aandacht vaak vluchtig.

Aanpak: sociale media, trigger zelfontplooiing en plezier. (geen focus op wereld verbeteren of iets doen voor toekomstige generatie)

Figuur 3.1. De indeling in vijf doelgroepen door Motivaction.

3.7 Een integrale aanpak.

Om bewoners te stimuleren tot groene gedragingen is één algemene interventie voor alle Rotterdammers met een voortuin niet aan te raden (zie 3.2.1). Het is belangrijk dat:

- in hun woonomgeving het goede voorbeeld wordt getoond (zie 3.2.2),
- dat de bewoners worden geïnformeerd op een wijze en met informatie die aansluit bij hun behoeftes en situatie (zie 3.3),
- dat beperkende factoren zoveel mogelijk worden weggenomen en ondersteunende factoren worden ingezet (zie 3.4),
- dat rekening gehouden wordt met de mentale en fysieke bekwaamheid van de bewoners (zie 3.5),
- we ons er van bewust zijn dat De Rotterdammer niet bestaat: onze communicatie-aanpak en interventie zal daarom

toegespitst moeten worden op diegene die we willen bereiken (zie 3.6).

Wanneer groen gedrag gestimuleerd wordt, zoek dan naar de juiste schaal op straat- of buurniveau en stimuleer klimaatadaptatie in samenhang met thema's die bewoners aanspreken en waarop al initiatieven lopen. Zorg dat klimaatadaptatie in en om het huis tegelijkertijd onder de aandacht wordt gebracht. Dit kunnen gemeentelijke campagnes zijn, mogelijk in aansluiting op bewezen effectieve regionale of landelijke campagnes. Het ondersteunen (door gemeente en/of waterschap) en zichtbaar maken van initiatieven (bij voorkeur door wijkbewoners zelf) versterkt het sneeuwbal-effect.^{xiii}

4 Wat vragen we van bewoners?

De tweede onderzoeksvraag binnen deze verkenning luidt “**Wat voor groene gedragingen vragen we van bewoners vanuit de verschillende programma’s die raken aan vergroening?**” Om deze vraag te kunnen beantwoorden is gekeken naar de gedragingen die benoemd zijn in de programma- en uitvoeringsplannen van het Rotterdams Weerwoord, Biodiversiteit, Rotterdam Circulair en de Vergroeningsopgave. Al snel merkten we dat het lastig was om concrete gedragingen uit de plannen te halen, omdat ze ofwel niet benoemd worden of alleen in brede termen. Daarom zijn we verder gaan zoeken in al uitgewerkte communicatieplannen en -uitingen (zoals de [campagne 10van010](#) en de [Afvinkkaart](#)) en websites bedoeld voor bewoners om aan de slag te gaan met groen (vooral [Rotterdams Weerwoord](#), waar groene gedragingen voor zowel klimaatadaptatie, biodiversiteit als circulair werden benoemd en [Ik ga voor groen](#), waar vooral groene gedragingen in de openbare ruimte worden benoemd). Tijdens deze zoektocht kwamen we gedragingen tegen die bijdragen aan zowel klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit. Die worden in dit hoofdstuk verder inzichtelijk gemaakt en gecategoriseerd.

4.1 Inventarisatie van gedragingen.

In figuur 4.1 zie je allereerst de benoemde gedragingen, onderverdeeld per programma. Deze gedragingen zijn niet uitputtend, maar geven voor het grootste gedeelte weer wat er gevraagd wordt aan bewoners als het gaat om groene gedragingen. Hierin valt direct op dat sommige gedragingen bijdragen aan meerdere doelstellingen vanuit de verschillende programma’s (in de tabellen wordt dit met pijlen weergegeven). Kijkend naar deze gedragingen, viel ons op dat veel gedragingen alleen kunnen worden toegepast in een tuin, terwijl niet alle Rotterdammers daarover beschikken. Daarom hebben we de gedragingen uitgesplitst naar de fysieke ruimte waarop ze betrekking hebben: tuin, tuin-balkon-dakterras, of openbare ruimte (figuur 4.3). Tot slot is gekeken naar een onderverdeling in gedragingen die een grote of juist een wat kleinere aanpassing of verandering vragen (figuur 4.3).

Figuur 4.1.   Gevraagde gedragingen per programma (gevonden in beleidsstukken en online).

Plant een (fruit)boom	Plant een (fruit)boom	Plaats een wormenhotel	(tijdens rioolvervangingsproject) Verwijder tegels en verharding uit je tuin en richt deze groener in
Vervang schutting door heg	Vervang schutting door heg	Hergebruik de verwijderde tegels uit de tuin en bouw hier iets nieuws van in je tuin	(nieuwbouwhuis) Maak gebruik van groenondersteunend aanbod voor privetuinen
Haal tegels uit je tuin en plaats inheems, gevarieerd en klimaatbestendig groen	Haal tegels uit de tuin en plaats (inheems) groen	Maak eigen compost(bak)	Verwijder verharding uit eigen tuin en plaats groen
Adopteer een boomspiegel	Adopteer een boomspiegel	Snoei met mate en recycle	
Vang (regen)water op	Koppel de regenpijp af om water op te vangen	Laat (gesnoeide) plantenresten en takken tussen de planten of op een hoopje liggen	
Leg een kruidentuin, moestuin of geveltuin aan	Plaats een geveltuin		
Kies voor gras	Kies voor gras		
Plaats een wormenhotel	Maak gebruik van de tegeltaxi		
Maak eigen compost	Plaats waterdoorlatende verharding		
Snoei met mate en recycle	Ga zetting tegen = af en toe de tuin omspitten en ophogen		
Laat bladeren en dode takken liggen			
Hang nestkasjes en vetbollen op			
Zorg dat minstens 1/3 van je tuin uit gevarieerd groen bestaat			
Plaats een vogelhuisje			
Zorg voor water in je tuin of op je balkon en voeg hier planten en stenen aan toe	Houd je hond aan de lijn in beschermde natuurgebieden		
Laat de natuur zijn gang gaan	(geen tuin) Zet bloempotten voor je huis		
Plaats een insectenhotel/bijenhôtel	Laat geen afval of voedselresten achter op straat		
Creëer verticaal groen	Spoel geen frituurvet, vochtige doekjes of medicijnen door het toilet		
Sluit je aan bij groene initiatieven	Doe 's nachts je tuinverlichting uit		
Laat stoeplantjes staan	Plant bomen of struiken in je tuin, het liefst met vruchten		
Vermijd gebruik chemische middelen	Kies voor klimplanten, of een groen dak		
Laat wilde dieren met rust	Laat bladeren liggen in de herfst		
Geef planten of de bodem een "dekentje" in de winter	Maak een kleine doorgang in je tuinhek voor egels		
Kies voor planten met bloemen of vruchten	Plaats vleermuisstenen in je gevel		

Figuur 4.2. Gevraagde gedragingen per situatie.

Focus op tuin		Focus op tuin-balkon-dakterrass		Focus op groen in openbare ruimte		Algemene gedragingen	
Doe 's nachts je tuinverlichting uit		Plaats vleermuisstenen in je gevel		Laat stoeplantjes staan		Laat de natuur zijn gang gaan	
Maak een kleine doorgang in je tuinhek voor egels		Kies voor planten met bloemen of vruchten		Plaats alleen inheems groen		Vermijd gebruik chemische middelen	
Plant bomen of struiken in je tuin, het liefst met vruchten		Geef planten of de bodem een "dekentje" in de winter		Sluit je aan bij groene initiatieven		Laat wilde dieren met rust	
Zorg dat minstens 1/3 van je tuin uit gevarieerd groen bestaat		Zorg voor water in je tuin of op je balkon en voeg hier planten aan toe		Zet bloempotten voor je huis		Houd je hond aan de lijn in beschermde natuurgebieden	
Laat bladeren liggen in de herfst		Plaats een insectenhotel/bijenhôtel		Adopteer een boomspiegel		Laat geen afval of voedselresten achter op straat	
Kies voor gras		Plaats een vogelhuisje		Leg een kruidentuin, moestuin of geveltuin aan		Spoel geen frituurvet, vochtige doekjes of medicijnen door het toilet	
Vervang schutting door heg		Creëer verticaal groen					
Haal tegels uit de tuin en plaats (inheems) groen		Hang nestkassjes en vetbollen op					
Ga zetting tegen = af en toe de tuin ompspitten en ophogen		Kies voor klimplanten, of een groen dak					
Plaats waterdoorlatende verharding		Plant een (fruit)boom					
Snoei met mate en recycle		Vang (regen)water op					
Laat (gesnoeide) plantenresten en takken tussen de planten of op een hoopje liggen		Plaats een wormenhotel					
Hergebruik de verwijderde tegels uit de tuin en bouw hier iets nieuws van in je tuin		Maak eigen compost(bak)					
Verwijder verharding uit eigen tuin en plaats groen							
(tijdens rioolvervangingsproject)							
Verwijder tegels en verharding uit je tuin en richt deze groener in							
(nieuwbouwhuis) Maak gebruik van groenondersteunend aanbod voor privétuinen							

Biodiversiteit
Rotterdams Weerwoord
Circulair
Vergroening

Figuur 4.3. Gevraagde gedragingen per grote en kleine aanpassing.

Nieuwe elementen/grote aanpassing		
Maak een kleine doorgang in je tuinhek voor egels		
Plaats vleermuisstenen in je gevel		
Kies voor planten met bloemen of vruchten		
Zorg voor water in je tuin of op je balkon en voeg hier planten aan toe		
Plant bomen of struiken in je tuin, het liefst met vruchten		
Zorg dat minstens 1/3 van je tuin uit gevarieerd groen bestaat		
Zorg voor water in je tuin of op je balkon en voeg hier planten aan toe		
Plaats een insectenhotel/bijenhôtel		
Plaats een vogelhuisje		
Creëer verticaal groen		
Hang nestkasjes en vetbollen op		
Kies voor klimplanten, of een groen dak		
Plaats alleen inheems groen		
Sluit je aan bij groene initiatieven		
Zet bloempotten voor je huis		
Kies voor gras		
Vervang schutting door heg		
Haal tegels uit de tuin en plaats (inheems) groen		
Adopteer een boomspiegel		
Leg een kruidentuin, moestuin of geveltuin aan		
Plant een (fruit)boom		
Vang (regen)water op		
Plaats waterdoorlatende verharding		
Plaats een wormenhotel		
Maak eigen compost(bak)		
Hergebruik de verwijderde tegels uit de tuin en bouw hier iets nieuws van in je tuin		
Verwijder verharding uit eigen tuin en plaats groen		
(tijdens rioolvervangingsproject) Verwijder tegels en verharding uit je tuin en richt deze groener in		
(nieuwbouwhuis) Maak gebruik van groenondersteunend aanbod voor privétuinen		

Onderhoud/kleine aanpassing		
Doe 's nachts je tuinverlichting uit		
Laat bladeren liggen in de herfst		
Laat stoepplantjes staan		
Geef planten of de bodem een "dekentje" in de winter		
Laat stoepplantjes staan		
Laat de natuur zijn gang gaan		
Vermijd gebruik chemische middelen		
Laat wilde dieren met rust		
Houd je hond aan de lijn in beschermde natuurgebieden		
Laat geen afval of voedselresten achter op straat		
Spoel geen frituurvet, vochtige doekjes of medicijnen door het toilet		
Snoui met mate en recycle		
Laat (gesnoeide) plantenresten en takken tussen de planten of op een hoopje liggen		
Geef planten of de bodem een "dekentje" in de winter		
Ga zetting tegen = af en toe de tuin omspitten en ophogen		

Biodiversiteit
Rotterdams Weerwoord
Circulair
Vergroening

4.2 Wat kunnen we concluderen uit deze tabellen?

Uit de figuren 4.1 tot en met 4.3 blijkt dat in de verschillende programma's een grote hoeveelheid gedragingen worden voorgesteld. Daarbij is er overlap bij de gedragingen tussen de verschillende programma's. De meeste groene gedragingen richten zich op bewoners die beschikken over een tuin, terwijl minimaal de helft van de Rotterdammers geen tuin heeft (zie hoofdstuk 5).

De grote hoeveelheid genoemde groene gedragingen roept de vraag op welke gedragingen het meest bijdragen aan meer biodiversiteit en klimaatadaptatie. Uit het onderzoek van o.a. Bergmans kwam naar voren dat een grote hoeveelheid aan informatie de bewoners juist kan afschrikken. Meer prioritering van de meest kansrijke gedragingen is wellicht een goede volgende stap, inclusief het specificeren van welke gedragingen mogelijk zijn voor de verschillende woonsituaties.

5 Reflectie op het onderzoek tot nu toe.

5.1 Wat viel ons op?

Opvallend is de hoeveelheid aandacht die uitgaat naar tuinbezitters, zowel vanuit de literatuur als de gevraagde gedragingen vanuit de gemeente. Dit impliceert dat de grootste winst voor groene gedragingen te behalen valt bij tuinbezitters. Tabel 5.1 geeft aan dat 26% van de woningvoorraad een eengezinswoning betreft. Tot deze categorie behoren naar verwachting de meeste woningen met tuin. Van de meergezinswoningen zal het grootste deel geen tuin hebben. Zo gezien lijkt de keuze voor de grootste aandacht naar tuinbezitters meer dan de helft van de Rotterdammers buiten beschouwing te laten.

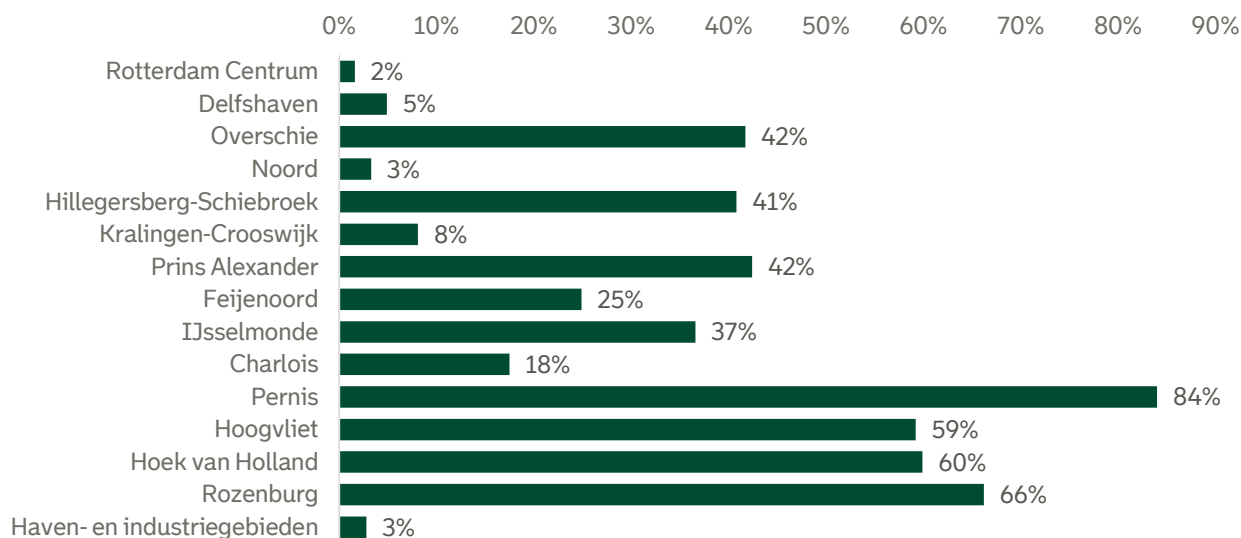
Figuur 5.1 geeft de percentages eengezinswoningen weer per gebied van Rotterdam. Het percentage eengezinswoningen in de verschillende gebieden fluctueert van 2% eengezinswoningen in

het Centrum tot 84% in Pernis. Ervan uitgaand dat tot deze categorie het overgrote deel van de huizen met een tuin behoren, dan kan hieruit geconcludeerd worden dat er een enorm verschil is in tuinbezit tussen de gebieden.

Tabel 5.1. Woningvoorraad naar type (Bron: BAG OBI via Onderzoek010.nl)

Woningtype	
Eengezinswoning	26%
Meergezinswoning met lift	23%
Meergezinswoning zonder lift	24%
Overige meergezinswoning	25%
Onbekend	3%

Figuur 5.1. Percentage eengezinswoningen in de gebieden van Rotterdam (Bron: BAG OBI via Onderzoek010.nl).

De informatie van de gemeente Rotterdam voor bewoners over groene gedragingen is verspreid over diverse plekken (websites enzovoorts). De informatie is niet uitgesplitst naar doelgroep, bijvoorbeeld naar bewoners met en zonder tuin. Hierdoor is het voor de bewoners lastig om (al) de informatie te vinden die specifiek voor hen relevant is. Door de grote hoeveelheid gevraagde gedragingen is het ook moeilijk te bepalen wanneer je als Rotterdammer goed bezig bent op het gebied van groene gedragingen, waardoor het juist kan demotiveren om ermee aan de slag te gaan. Een soort checklist of vijf belangrijkste punten kan hen helpen en motiveren om te zien wanneer zij bijdragen aan biodiversiteit of klimaatadaptatie. Idealiter zijn dit laagdrempelige gedragingen die voor de meeste mensen uitvoerbaar zijn zodat zij ook een succeservaring hebben.

5.2 Vragen en advies om te komen tot vervolg.

Hieronder staan een vijftal vragen inclusief adviezen die we hebben opgesteld naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek. Deze vragen zijn inmiddels besproken met de opdrachtgevers. Na dit overleg is besloten het vervolg uit te werken in nieuwe vervolgonderzoeksvoorstellen. Deze maken geen deel meer uit van deze rapportage.

Met welke doelgroep wil je aan de slag?

Aansluiting vinden bij een specifieke doelgroep gaat zorgen voor meer gerichte communicatie en andere interventies. Nu lijkt de focus op alle Rotterdammers te liggen en daarmee is er een risico dat veel mensen zich niet aangesproken voelen. Ook kijkend naar de grote aandacht voor tuinbezitters, kan het een bewuste keuze zijn om deze doelgroep te kiezen, of juist te focussen op Rotterdammers zonder tuin, omdat hier wellicht nog meer winst te behalen valt.

Welke gedragingen hebben de meeste impact?

Waarschijnlijk zijn er bepaalde gedragingen die meer bijdragen aan biodiversiteit en klimaatadaptatie dan anderen. Door te focussen op een aantal gedragingen kan de impact vergroot worden. Vooral als je dit ook weer combineert met een specifieke doelgroep of woonsituatie. N.B. niet alle gedragingen zijn voor iedere doelgroep van toepassing.

In welke wijken kan je de meeste impact maken?

Gezien de grote verschillen per gebied, is het voor te stellen dat je in bepaalde wijken meer impact kan hebben op de biodiversiteit en klimaatadaptatie. Denk bijvoorbeeld aan wijken die veel

wateroverlast hebben of juist hittestress, veelal stenige wijken of wijken met veel tuinen.

Biodiversiteit en klimaatadaptatie als kernwoorden vermijden?

Moeten we het wel hebben over “biodiversiteit” of “klimaatadaptatie”, of kunnen we beter gaan communiceren over de behoeftes van bewoners (verkoeling, mooier maken, gezellig, samen, ontspanning). Als we namelijk naar de literatuur kijken hebben bewoners diverse motieven om zich groen te gedragen. Communicatie en taal aan laten sluiten bij behoeften en motieven van de verschillende doelgroepen, zal effectiever zijn omdat bewoners zich hiermee dan kunnen identificeren.

Gaan we voor meer groen of divers groen?

Bij klimaatadaptatie staat vooral de hoeveelheid groen centraal te staan en bij biodiversiteit de kwaliteit en diversiteit van het groen, waardoor de twee doelstellingen niet helemaal op elkaar aan lijken te sluiten. Dit terwijl er ook voor klimaatadaptatie een wetenschappelijke basis is om voor divers groen te gaan. In de communicatie kunnen deze doelstellingen elkaar nog beter versterken door dezelfde termen als “divers groen” te gebruiken

Bijlage A Overzicht van aangehaalde bronnen.

ⁱ Stichting Steenbreek, Wageningen University & Research, Hogeschool Van Hall Larenstein. Richt zich specifiek op groene tuinen

ⁱⁱ Sociaal Cultureel Planbureau 2016, Tussen groen en grijs, Een verkenning van tuinen en tuinen in Nederland, via Tussen groen en grijs | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl).

ⁱⁱⁱ Stichting Steenbreek, Wageningen University & Research, Hogeschool Van Hall Larenstein. Richt zich specifiek op groene tuinen

^{iv} Bergmans A.(2020) Rotterdammers over de toekomst van de stad in veranderend klimaat. Mountainview research.

^v Sociaal Cultureel Planbureau 2016, Tussen groen en grijs, Een verkenning van tuinen en tuinen in Nederland, via Tussen groen en grijs | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl).

^{vi} Steenbreek factsheet door Wageningen University & Research en Hogeschool Van Hall Larenstein, gebaseerd op Greening the City: How to Get Rid of Garden Pavement! The 'Steenbreek' Program as a Dutch Example. Sustainability 2021. Renes, R.J. 2021 De klimaatspagaat over de psychologische uitdagingen van duurzaam gedrag, *De_Klimaatspagaat.pdf* (hva.nl.)

^{vii} Kremers et al. (2020).

^{viii} Kremers et al. (2020)).

^{ix} White et al (2019). How to SHIFT Consumer Behaviors ^aAmerican Marketing Association 2019 Article reuse guidelines: to be More Sustainable: [sagepub.com/journals-permissions](https://www.sagepub.com/journals-permissions) [sagepub.com/home/jmx](https://www.sagepub.com/home/jmx) Review and Guiding Framework.

^x Bergmans A. (2020) Rotterdammers aan het Weerwoord, klimaatadaptatie door bewoners. Mountainview Research.

^{xi} White et al (2019). How to SHIFT Consumer Behaviors ^aAmerican Marketing Association 2019 Article reuse guidelines: to be More Sustainable: [sagepub.com/journals-permissions](https://www.sagepub.com/journals-permissions) [sagepub.com/home/jmx](https://www.sagepub.com/home/jmx) Review and Guiding Framework.

^{xii} Motivaction 2020, Vijf tinten groener, via Whi-tepaper Vijf Tinten Groener - Duurzaamheidscommunicatie doe je zo | Motivaction International.

^{xiii} HZ University of Applied Sciences, Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool Van Hall Larenstein, Hogeschool Rotterdam, gemeente Groningen, gemeente Leeuwarden, gemeente Rotterdam, gemeente Middelburg, gemeente Vlissingen, Waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân. Burgerparticipatie in Klimaatadaptatie, December 2021).